

IMPRESSIONS D'ITÀLIA

CONFERÈNCIA DE CRISTÓFOR DE DOMÈNECH DONADA AL «CENTRE DE LECTURA»

Davant d'una distingida i selecta concurrència, llegí la seva anunciada conferència sobre «Impressions d'Itàlia» el reconegut crític i escriptor català, en Cristòfor de Domenech.

Començà dient que si altres els temps fossin diferentment dossificats els límits legals dels graus de llibertat del pensament, l'hauria dita aquesta conferència i no llegida com feu; s'hauria gronxat damunt dels conceptes, amb una rauxa de lirisme responent fidel com l'ombra, qui sab si a l'estat viu de mon clima psicològic del moment. Fa avinent, però, que aquesta conferència no és com les seves altres i que no preté desenrotllar cap determinada idea. Diu que tenia pruija de tornar a Reus i al trobar-se en el mateix CENTRE, el bell atzar ha volgut que fos acomplert el seu desig, felicitant-se'n de tornar a ésser escoltat del públic reusenc.

Diu que ha vingut a Reus precisament a donar aquesta conferència i no en altres indrets—Barcelona, Tarragona, Girona, Sabadell, Terrassa, per exemple—perquè, Barcelona, avui, és com un clos hermèticament tancat a quasi totes les importants i profundes coses de la vida. Allí hi són tota mena de tanques, des de la digna dels contes de fades fins a la que exigeix el més pur i amarg dels menyspreus, aquell menyspreu que enfosqueix la dolor de l'ànima; és una inharmonica ciutat que viu del treball dels purs esperits, on no s'hi troba

l'home, el cos viu d'un nostre amic o conegut d'un dia, sinó la seva ideal fora, però, en absolut d'aquella realitat viva que el completava humanament. Diu que el silenci mental hi és tan espés que, com mató, es pot tallar i, els altres silencis no hi són menys compactes i més esquerps. Hi ha massa autoritat mental per totes bandes, i ell, que ni del propi ideal ni de les propies passions ha sigut mai esclau—per això s'ha vist obligat quasi a allunyar-se de la «biblica i pobrement caòtica hodierna Barcelona.»

Es pregunta el perquè aquesta conferència té per títol «Impressions d'Itàlia» i diu perquè parlar d'Itàlia és força parlar de Catalunya i parlant entre catalans per ara i tant sia quin sia el tema és parlar de Catalunya. Esmenta Sicília a on els mateixos problemes s'escauen i les mateixes qüestions l'agiten.—Però parlem d'Itàlia—diu,—emprant nostra amada llengua catalana, quina parla justament apareguda en la plaça de civilització, no és ben bé una llengua; no s'hi pot cantar a pler, per tal com no ha fet acte de presència en els grans afers de la pensa i ni s'hi ha dit res universal, ni s'hi han resolt encara tots aquells problemes que ho són a tot arreu, perquè hem agreujat la qüestió, fent-ne un problema de la valor d'un pecat gros per un respectable creient.

Enalteix marcadament l'obra total de Pompeu Fabra, el qual—diu—ha fet obra

perfecta, i afirma que no cal pas un utensili d'una llengua millor: el que cal és l'aparició de temperaments extraordinaris que hi escriguin, que hi cantin, hi riguin i àdhuc hi reneguin i s'hi enlairin, tenint en compte, però, que l'ortografia i totes les gramàtiques del món són impotents per a convertir-se en incubadors de genis, per què la millor i més acabada i refinada de les llengües de la terra és pitjor que la més rudimentària en testa d'un home erm d'idees i de sentiments. Es preferible—diu—una llengua selvatgina, la qual pot esdevenir una veritable joia menejada per un home de veritable originalitat. Però els catalans a manca de geni ens aconhortem amb el gust, la gramàtica, la sintaxi i l'ornamentació, çó que fa bonic i res més.

Diu que no solament la llengua és la nostra finalitat. Aquesta no pot excel·lir i triomfar si altres certes virtuts i passions no han triomfat primer. Cal unificar la llengua amb l'esclat d'heroïsmes i altres esdeveniments. Ara com ara al nostre català actual és només un català de camí, de trànsit; en fi: un català d'espera, perquè en aquest període no s'ha produït cap gran obra mestra. Diu que des d'Itàlia es veu i es sent molt clar tot això i creu encara que la reforma de les normes podria ésser l'inici d'altra més radical revolució.

Des d'Itàlia—diu el conferenciant—s'observa que som potser una gent massa localista, massa personalista, per tal com un català nega patriotisme i talent al que no és del seu barri mental i, amb goig, el perjudica si pot. Es tanmateix ben lamentable que en onze anys de grans coses no haguem organitzat res seriosament. Recorda el que va dir l'any 1922 en la seva altra conferència donada a Reus; que els catalans han estat sempre dirigits pels més intel·ligents, però com sempre, com ara mateix, pels menys capacitats, pels més negatius i pels que sempre temen les grans i clares decisions, çó que fa duptar al veritable català intel·ligent, el qual s'acull a la més pobra i segura de les transaccions.

Diu que avui patim d'un fenomen quines derivades formes són diversos encantaments; encantaments per la llengua; per certes estilitzacions de tradicionals coses; per certs països; per certs caires de cultura i per certes persones brillants, bellament dotades, però, sense profunditat, sense idees pròpies o sia: erms de veritables catalanes idees simplement universals. Tots aquests i altres encantaments denoten una cultura d'adroguer soptadament enriquit.

Es lamenta també d'aquest servilisme de la joventut que puja afectada per tants encantaments que només han de dur sempre a un total negatiu i menyspreable, com el donàren en el segle XIVe llavors de l'absurda expedició a Orient, i en el segle XVe, llavors del tristíssim Martí l'Humà. Hem passat prop de vint anys en una disbauxa de *confettis* literaris, i la literatura—aquesta preciosa flor—amb tot i haver-nos donat homes representatius, no és cap finalitat per a un poble per què ens encisàvem amb una pila de gent fracassada que no ha de tornar.

Es pregunta En Cristòfor de Domenech, què és el que fa actualment un català, en català, quina fórmula de cultura possible ha trobat fins avui un català i quin és avui el màxim camú denominador dels catalans en tots els ordres? I diu que és degut el poc, a l'insigne poc enteniment de tenir seny, per tal com el seny és el nostre pitjor enemic que anul·la totes les bones qualitats. Esmenta a Pi i Sunyer, aquell Carles Pi i Sunyer que posseeix tan bell talent, el que deuria veure en el seny aquest principi dissociador que infecunditza l'obra personal i col·lectiva dels catalans. Tot això,—remarca el conferenciant—es veu clar des d'Itàlia on, per bella sort hi ha enteniment però no hi ha seny.

Defineix el *seny* com un fenomen que ha fet presa del cor dels catalans d'avui, el qual per proporcionar-se un bell estar, de vegades o per portar sempre una pesseta a casa, un català s'absté de fer qualsevulla gran ximpleria que podria donar-nos hu-

manament més resultat que no pas aquesta pose innocent d'un català, el qual per demostrar que té seny seria capaç de no eixir de casa. Posa com a exemple el cas d'un català que s'escandalitzava en un ball a Niça—el qual devia de tenir seny—contra l'impudor d'unes dones que mostraven uns joiells allà on els genolls devenen cuixes, considerant-ho com un acte immoral, en quant no ho trobava un acte tant immoral el sostenir dues amistançades.

Acaba aquesta part de la seva conferència dient que ell voldria que fos privat l'enteniment, que voldria primer l'esclatant ruïna vessant vergonya, misèria i tragèdia o qualsevulla atzagallada a l'engrós que no pas el benestar que esborra la personalitat i destrueix totes les possibilitats de veritable bellesa i saviesa. Sosté, demés, que la veritable, la vera, la profunda i la humana saviesa d'un poble, fóra, potser en la senzilla meravella d'inefabilitzar la seva personalitat primitiva o millor, potser: consisteix en superar, en remontar la seva personalitat inèdita fins a esdevenir una categoria universal amada i respectada, conviscuda per tots els altres pobles de la terra.

Un poble—diu—no és un escamot d'il·lustres senyors però vé representat per un escamot d'homes. Tot poble té una escola de valors corresponent a l'escola de valors d'altres pobles. I així s'entenen, car aquests valors són com una moneda vàlida a tot arreu i entenedora. Heus-aquí el seny.

Diu que faria un prec a tots els catalans, i és de que es reunissin en l'alta pleta—on lliure l'aire hi bat i juga sota les rialles del sol—i on una vegada units cremessin aquest seny encarcarador, totes les valors històriques i personals de fins ara i àdhuc les tradicions i pairals virtuts, ço que fóra com el testament del seny. No importa cremar tot això com qui s'allibera d'un encantament i com qui colga piadós els morts momificadors que porta a dintre, respectant però les mortes coses no volent col·laborar-hi ni que per força amb nosaltres—turgents es-

plets de vivència—col·laborin. Això—diu—res té que veure amb Itàlia—país de les mortes coses i de la superstició de la mort.

Ara, el conferenciant, en aquests paràgrafs, sembla que ja ha entrat a Itàlia, i la primera observació viva que es fa és la de què és i qui és un català fóra de Catalunya. En tan com a individu el més fort, el més dur i flexible, el més segur de si mateix dels homes del món. Cal veure un català qualsevulla fóra de Catalunya—en un país veritablement estranger. Un alemany, un anglès, un francès, un japonès—àdhuc un japonès—un americà qualsevulla posats fóra de la seva pàtria són sempre inferiors, com a recursos absolutament personals a no importa quin català promedi escollit a l'atzar. L'home promedi d'una altra nacionalitat davant d'un català promedi—llevades excepcions—dupla, és insegur, perd consistència i esdevé quelcom de frèvol, fràgil i esborradís. El català promedi es guaita a aquest estranger sigui qui sigui (per ell tots són iguals) amb en esguard irònic, sorrut, cruel, burleta, i amb una insultant indiferència a qui el sembla dir: I qui ets tú?—I aquest vici de tot desvaluar-ho i rebaixar-ho, ens ha costat i ens costa tan car, catalans, que si sospitessim mica només la pèrdua humana que fem, per instint d'estalvi, per egoisme solament esdevindriem de cop la gent més generosa del món. Però no en té prou el català de mirar-se així tan poc amicalment a l'estranger que no li recomanen interessada gent. Cal encara que tot aquell doll de monstuós i respecte, que hi ha en tot el presuntuós català d'avui, caigui damunt d'aquell estranger esmilant-lo, fonent-lo, desvaluant-lo fins a poder permetre-s'hi la confiança de ésser-hi tan mal educat i tan poc cordial com de comú, *mea culpa, mea máxima culpa*, gloriosament som tots els catalans.

El català que és, individualment, l'home més fort del món, realitza la paradoxa sorprenent d'ésser el de menys valor humana cotitzable com més de catalans s'ajunten o

apleguen. A Itàlia, es preguntava el conferenciant si la suma de catalans un dia possible esdevindrà mai aquesta augusta estructuració superorgànica que se'n diu un poble, però no dóna al seu cor una resposta afirmativa per tal com el pensar *es un drama sense fi*s angoixadorament ajornant-se sempre el desenllaç que, en suma, és el diví avis de la sagrada i blanca Mort. I davant dels seus ulls passaven tots aquells homes... homes que constitueixen part viva de diversíssims pobles. Quasi no tenien personalitat. Semblava a un fidel observador, que la personalitat externa, els hi eren conferits per un esclat, per una impalpable i inconfusible certa cosa que els hi pervenia de tota la llunyesa del seu país mica representat per ells. Així un anglès no era res personalment considerat. Però en ell un hom veu tan la presència viva, perseverant, ben defensada i forta d'una atònica peça i partícula viva d'aquesta cosa secular que és la gran Anglaterra; era una *petitíssima part activa de l'Imperi Britànic*, de quina seguretat aquell home es valia i es sentia confortat. Ell, llavors, s'esguardava internament, es projectava a l'exterior, com si fós quasi aquell mexistent anglès, i el lligam que uneix aquest amb sa terra, sent dir-nos—diu—que no era gens de la mateixa natura del que l'unia a ell amb la seva, la nostra.

En Crictòfor de Domenech pregunta si això es prou clar, i segueix parlant cada vegada de més endins d'Itàlia, de les impressions rebudes i de ço que un hom es fixa, de l'opinió que un home en general se'n forma. Diu que no veiem les grans coses amb els nostres propis ulls i criteri sinó que *ho fem de la rònega i clàssica fredra lliçó oficial* a la fervent emoció d'aquella gent extraordinària. Itàlia per causes múltiples ha atret a un gran nombre d'homes escollits i ha estat una deu i un estímul d'impressions reeixides, quines inspiracions han estat com una contagiosa malaltia mental, com un reclam—i pels que són autors com una justificació. Un bon

vers posem per cas, s'ha cregut que valia el viatge. Però ell, En Domenech, creu que el millor vers del món no acaba ben bé de fonamentar un viatge. Afirmar que tots els viatges es fan per força i per compromís. Hi ha qui viatge per defugir-se o per trobar-se.

Allò que quasi tothom cerca a Itàlia i el que no troba, particularment, a menys d'èsser un geni, és aquella emoció goethiana. Diu que nosaltres demanem d'Itàlia, no el que nosaltres en diriem espontàniament blancs de lectures i prejudicis, sinó l'embriagament dels grans homes estrangers que hi anaven a enlluernar-se. Itàlia, com certes formoses dones célebres, vistes tenint present el que diuen els grans adoradors i els modistos, simplement en fred—decepciona.

Acaba dient que un llarg viatge desvetlla el sentiment irreductible inalienable de la pròpia nacionalitat. L'internacionalisme és un bell, i per això absurd ideal,—però no serà mai una realitat, com no ho serà mai l'angèlica, la candiola—ell diria pèrfida—germanor cristiana. La seva nacionalitat és abans de tot per sempre més; no hi ha poder humà ni una gran cultura tota reducció que puguin esborrar-la. Tot el seu internacionalisme, tota la seva cultura, i bona voluntat no poden res contra la realitat d'aquest sentiment inevitable i fatal de que, àdhuc aquesta amiga gent, aquest noble home estranger que l'honora de sa clara simpatia, es menys d'ell, és menys cosa seva que no pas el més indigne, el més criminal, l'enemic més perillós que ell pugui tenir entre tots els catalans. Un intel·lectualista o idealista en mànegues de camisa ho sentirà com una cosa deplorable però els fets—més forts i més verídics—que tota la il·lusòria voluntat dels homes així ho donen, viatjan per Itàlia i França—països dits graciosament germans, això és constata. L'estranger és una realitat indis-simulable—per bé dels homes.

A continuació En Crictòfor de Domenech ens llegeix *Les notes breus* parlant-

nos de les principals poblacions d'Itàlia.— Messina, Roma, Palermo, Nàpols i Pisa— on inexplicablement ens sentim més a prop d'aquell centre ideal que es diu Europa, que no pas en la pròpia Catalunya. Ens dona diverses notes qualificant a Itàlia com un centre d'atracció de forasters; dona molt poca importància als monuments, ço de que no més en fan cas aquells homes que hi van per veure coses.

Explica el cas deplorable en que avui es troba Itàlia—referint-se al feixisme— que la tenen lligada de mans i peus i que no es pot moure per tal com per tot va amb el sant nom de l'ordre.

Acaba dient que poc ens ha parlat d'Itàlia, dels seus monuments, costums i obres d'art, i diu que parlar d'això és com parlar de les figures de cera, d'un poble; és la conegudíssima barraca de figures de cera impressionants de tot poble. I això és per a la quitxalla de la cultura només, com per a aquestes cosetes ja tenim els diaris, les il-

lustracions, els grans i petits autors, el Museu de les famílies, la revista Pathè i altres coses semblants.

Diu jo no he vingut—a informar-vos ni a parlar-vos de coses momies com les escoles literàries i tantes formes polítiques. Ell no hi té res que veure ni nosaltres tampoc—amb tants de cadàvers que extrafan als homes vius i que sovint els suplanten. Ell creu que no ha fet altra cosa que parlar de nosaltres—d'allò que ens interessa més a nosaltres. I per això li sembla que ens ha parlat mica d'Itàlia... que és exactament igual que parlar de nostra amada, de nostra gloriosa, de nostra divinament clara i anàrquica Catalunya!

Amb aquestes paraules En Cristòfor de Domenec es va acomiadar del públic reusenc que omplenava la llotja del Teatre Bartrina, éssent molt aplaudit i felicitat per la varietat de conceptes i belles coses que exposà, els quals, si altres els temps fossin—per dir-ho amb mateixes paraules seves—ens hauria plagut força poder-les transcriure en les planes d'aquesta REVISTA.

J. M.ª PROUS

